

Др Софија Божић

научни саветник

Институт за новију историју Србије

sofijamisa@yahoo.com

ТИХОМИР ЂОРЂЕВИЋ И ДУБРОВНИК*

АПСТРАКТ: У сачуваној преписци једног од првих српских етнолога, професора Београдског универзитета и члана Српске краљевске академије Тихомира Ђорђевића, похрањеној у Народној библиотеци Србије, налазе се и писма која су стизала из Дубровника (од Вида Вулетића-Вукасовића, Антонија Вучетића, Милана Решетара, Марка Мурата). Кореспонденција је вођена у дугом временског периоду, од краја 19. века до почетка Другог светског рата. Односи се на стручну проблематику и лична питања. Пружа занимљиве информације о различитим облицима културно-просветне и научне сарадње између Т. Ђорђевића и Дубровчана.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Тихомир Ђорђевић, *Карацић*, Дубровник, Срби католици, Дубровачко учено друштво „Свети Влахо”

Обимна епистоларна заоставштина једног од првих српских етнолога, професора Београдског универзитета и члана Српске краљевске академије Тихомира Р. Ђорђевића која је похрањена у Народној библиотеци Србије, дуго није била приступачна истраживачима. У складу са вољом дародавца, кореспонденција је постала доступна јавности тек педесет година после Ђорђевићеве смрти, односно 1994. године. Али ни током протеклог периода, скоро тридесет година откако је била расположива, та грађа још увек није коришћена у мери у којој би се могло очекивати, с обзиром на место и улогу Т. Ђорђевића у нашој науци и у друштвеном и културном животу Србије и Југославије уопште. Део преписке представљен је у радовима Светлане Мирчов,¹

* Чланак је настао као резултат рада у Институту за новију историју Србије који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација РС, на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада Института за новију историју Србије у 2024. години бр. 451-03-66/2024-03/200016 од 5. 2. 2024.

¹ Светлана Мирчов, „Писма Владимира Ђоровића упућена Тихомиру Р. Ђорђевићу”, То-

Данијеле Поповић Николић² и Радована Поповића,³ али научницима различитог профила (етнолозима, историчарима, историчарима књижевности и другима) предстоји да се убудуће много више посвете проучавању Ђорђевићеве богате преписке са бројним, мање или више познатим личностима.

Поред осталих кореспондената с којима је комуницирао током живота, Т. Ђорђевић био је у контакту и са бројним Дубровчанима. Преписка је вођена у дугом временском раздобљу, обухватајући готово пола века и датирајући од краја 19. века до почетка Другог светског рата. Она садржи, највећим делом, писма или дописнице које су биле упућене Т. Ђорђевићу, а врло ретко његове одговоре. Теме које су покретане у сачуваним порукама различите су и односе се на стручну проблематику, општа питања и личне ствари.⁴

Најдоминантнију тему у кореспонденцији чине стручне активности. Како је Т. Ђорђевић, као професор алексиначке учитељске школе, покренуо и неколико година уређивао часопис *Караџић: лист за српски народни животи, обичаје и предање* (1899–1904), био је у интензивном контакту са сарадницима који су му слали прилоге за објављивање. Међу њима је био и познати истраживач старина и сакупљач народних умотворина, Србин католик из Дубровника и дописни члан Српске краљевске академије Вид Вулетић-Вукасовић. У ствари, Т. Ђорђевић је са својим старијим колегом започео преписку неколико година пре покретања *Караџића* и она се састоји од тридесетак Вукасовићевих писама и дописница. Прво датирано писмо потиче из 1896. године и упућено је из Корчуле, а последње је послато 1932. из Дубровника. Дубровчанин је пратио Ђорђевићев рад и када је из Бо-

кови историје, 1–2/2007, 261–266; Светлана Мирчов, „Писма Веселина Чајкановића упућена Тихомиру Р. Ђорђевићу током Првог светског рата”, *Европске идеје, античка цивилизација и српска култура (зборник радова)*, Београд 2008, 234–261; Светлана Мирчов, „Преписка Тихомира Р. Ђорђевића и Јована Н. Томића”, *Фолклористика*, 2/2018, 81–89.

² Данијела Поповић Николић, „Твој драги који те љуби – преписка између Тихомира и Владимира Р. Ђорђевића”, *Алексинач и њоморавље у прошлости*, Алексинач 2021, 343–366.

³ Радован Поповић, „Писма писаца Тихомира Ђорђевићу”, *Лейтмотив Мајнице српске*, књ. 480, 5/2007, 865–871.

⁴ Захваљујем господину Велибору Прелићу из Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије на стручним саветима и помоћи приликом коришћења заоставштине Тихомира Ђорђевића.

санске виле сазнао за његове путописне белешке *Поред Тојлице*,⁵ обратио му се молбом за књигу. Заузврат је припремио свој рад о народним украсима⁶ и послао га Ђорђевићу.⁷ Када се појавио *Караџић*, В. В. Вукасовић је био одушевљен. Веома га је радовало што је часопис добро примљен код читалаца, с обзиром на то да је „трн у очима на-шијех непријатеља”.⁸ Непосредан повод да напише тако нешто пружио му је приказ *Караџића* који је Антун Радић, утемељивач етнографије код Хрвата и брат хрватског политичара Стјепана Радића, објавио у *Зборнику за народни животи и обичаје Јужних Славена*, који је излазио под његовим уредништвом и под окриљем ЈАЗУ и њеног Одбора за сабирање споменика традиционалне литературе. А. Радићу је засметало што је Т. Ђорђевић у уводном тексту „Зашто се *Караџић* покреће” изразио неслагање с могућношћу да Загреб буде центар покрета за истраживање народног живота. О чему је у ствари била реч? У то време Матица хрватска објавила је већ две књиге српских народних песама под хрватским именом⁹ и у српској јавности то је изазвало велико незадовољство.¹⁰ Штампана је писала о том безочном фалсификовању

⁵ Тихомир Р. Ђорђевић, *Поред Тојлице: њутописне белешке*, Београд 1896.

⁶ Vid Vuletić-Vukasović, *Razni opisi: narodni uresi kod južnijeh Slavena*, Novi Sad 1896. Ради се о сепарату из часописа игумана манастира Бања код Рисна Дионисија Миковића, *Српски маџазин* из 1896, 119–132.

⁷ Народна библиотека Србије, Одељење посебних фондова (даље: НБС, ОПФ), заоставштина Тихомира Р. Ђорђевића (даље: ТЂ) Р 6264/146/3, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Корчула, 11. XI 1896.

⁸ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/4, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 14. III 1899.

⁹ *Hrvatske narodne pjesme, Odio 1, Junačke pjesme. Knj. 1*, ur. Ivan Broz i Stjepan Bosanac, Zagreb 1896; *Hrvatske narodne pjesme, Odio 1, Junačke pjesme. Knj. 2*, ur. Stjepan Bosanac, Zagreb 1897.

¹⁰ Софија Божић, *Политичка мисао Срба у Далмацији: Српски писци/глас 1880–1904*, Београд 2001, 69. Реаговао је и познати хрватски слависта Ватрослав Јагић, упозоравајући у часопису *Arkiv für Slavische Philologie* да су те песме у хрватске земље донели Срби. Историчар и дипломата, Дубровчанин Лујо Војновић осврнуо се и на озбиљне примедбе које је познати чешки историчар, врсни стручњак Константин Јиречек имао на дела хрватских историчара и издања ЈАЗУ. Револтиран поступком Загреба, Л. Војновић је закључио: „I mi smo, Srbi, grijeshili i grijeshimo proti bratskoj ljubavi. I mi nijesmo uvijek susretljivi, ni dosta kavaljerski prema Hrvatima. I s naše strane padaju grke, pače kad i kad uvrijedljive riječi proti jednokrvnome plemenu. Ali još nikada se Srbin nije drznuo čitavo jedno blago što sačinjava suštinu, dušu, samu individualnost jednoga brackoga plemena svojatati za pleme naše. Ovaj monstruozi grijeh mi treba da pokažemo narodu, a učenjaci pokazase ga sada i Jevropi.” L[ujo] V[oјnoviћ], *Zagrebačka Akademija i Matica Hrvatska pred slavenskim učenjem svijetom*, Dubrovnik 1897, 29.

с огорчењем.¹¹ Песме су код Срба у Херцеговини сакупили дум Иво Рајић и дум Перо Марковић и послали их Матици уопште не очекујући да ће она бесрамно злоупотребити њихово прегалаштво.¹² Нимало боље од Матице хрватске није се показала ни Југославенска академија објављујући Радићев *Зборник*. У писму Т. Ђорђевићу, В. В. Вукасовић је забележио да је А. Радић и њему добро познат јер „је хотио да му будем слугом, дива, да радим како прости сакупљач за његово прекрасно име, т.ј., да он мијења како га је воља народне ствари (...)”.¹³ Т. Ђорђевић је, свакако имајући у виду крађу која је била у току и покушавајући да заустави отимање српског културног блага тако што ће га објавити пре него што то учине они којима те драгоцености не припадају, позвао сараднике у уводној речи *Караџића* да приону „на изношењу и проучавању свега онога, што је обележје и духовна тековина нашега народа. – Тиме је наш народ још врло богат. – Он тога позајми и својим суседима, он им напуни већи део *Зборника* о народном животу, обичајима и умотворинама, па му и поред тога још пуно претече.”¹⁴ Незадовољан због конкуренције која би могла да угрози рад на преузимању и проглашавању српске културне баштине за хрватску, брат Стјепана Радића је покушао да омаловажи подухват Т. Ђорђевића, назвавши га „шовинистичком детињаријом” која вероватно неће дуго трајати и с подсмехом подвлачећи име скромне српске варошице Алексинца као

¹¹ „О хрваству хрватскијех (!) нар. пјесама”, *Српски глас* (Задар), бр. 16, 17(29) IV 1897; „Ustrišci”, *Српски глас* (Задар), бр. 20, 14(26) V 1898.

¹² Јеремија Д. Митровић, *Српство Дубровника*, Београд 1992, 82–83.

¹³ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/4, Вид Вулећић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 14. III 1899. Ово писмо коригује истраживања хрватске науке по коме је сукоб између А. Радића и В. В. Вукасовића био искључиво финансијске природе. Из грађе коришћене у раду Сање Поткоњак – на којој је она засновала такав, по нашем мишљењу површан и, у основи, нетачан закључак – показује се да је проблем био сложенији. Наиме, А. Радић је одбио да за рукопис 1897. године предат за објављивање у *Зборнику за народни живот и обичаје Јужних Славена* исплати В. В. Вукасовићу суму коју је он тражио и одлучио да му рад врати. Вукасовић је, међутим, био огорчен не зато што је остао без очекиваног новца – а био је спреман да прихвати било који износ који ЈАЗУ одреди – већ због тога што ће му рад бити враћен. Забрињавала га је могућност злоупотребе: „Dakle će on (Radić) vratiti rukopise, to kad jih je lijepo upotrijebio na svoju ruku?” Sanja Potkonjak, „Vid Vuletić Vukasović i spasičeljska etnologija”, *Studia Ethnologica Croatica*, 16/2004, 133. Исту бојазан В. В. Вукасовић поновио је и у писму Т. Ђорђевићу.

¹⁴ *Караџић: листи за српски народни живот, обичаје и предање*, прир. Александар Николић, проф. др Данијела Поповић Николић, Алексинац – Ниш 2018, фототипско издање, 22.

средишта отпора Загребу. И не само то. Не располажући аргументима којима би могао да одбрани поступке ЈАЗУ и Матице хрватске, пребегав је нападу, оптуживши Ђорђевића за оно што су радили хрватски интелектуалци, за присвајање туђег: 54 српске пословице које су објављене у првом броју *Караџића* А. Радић је прогласио за бугарске. Такође, прозвао га је као главног кривца за то што су се потенцијални сарадници из Србије повукли дојкотујући *Зборник за народни животи и обичаје Јужних Славена*.¹⁵

Прочитавши Радићев приказ, В. В. Вукасовић је саветовао Т. Ђорђевића да не реагује: „на његову нечисту писанију не обазирите се, пређите преко ње мучке, јер, кад би одговорили, бацили би суха дрва на ватру.” Уместо тога, препоручивао му је: „(...) радите из петњијех жила и гледајте, да ваш лист буде озбиљан и читан много.” Са своје стране, В. В. Вукасовић је настојао да помогне колеги тако што је *Караџић* препоручио немачким научницима.¹⁶ Све у свему, ово Вукасовићево писмо омогућава нам да боље разумемо Ђорђевићев уводни текст „Зашто се *Караџић* покреће”. Пошто се *Српски етнографски зборник* Српске краљевске академије, пандан *Зборнику за народни животи и обичаје Јужних Славена*, давио критичким објављивањем грађе, опрезно и селективно приступајући прикупљеном материјалу, и пошто су игнорисани Ђорђевићеви покушаји да се формира друштво које би интензивно и ефикасно прикупљало и објављивало етнографску грађу, млади научник био је забринут за културну баштину српског народа. Високо професионалан приступ Српске краљевске академије није омогућавао да се велике количине материјала што пре објаве, док су Хрвати – а исто тако и Бугари – објављивали и сирову грађу. Зато се чини да је снажан импулс за покретање *Караџића* Т. Ђорђевићу стигао с хрватске стране, да је он схватио да нема много времена за губљење, да треба што пре реаговати и супротставити се крађи културних добара тако што ће та грађа бити објављена под њеним правим, српским именом пре него што је присвоји неко други.

Тихомир Ђорђевић није био једини научник кога су у Загребу ни подаштавали. Из једног писма Вида Вулетића-Вукасовића сазнајемо

¹⁵ *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, sv. III, ur. dr Ante Radić, Zagreb 1898, 333–334.

¹⁶ НБС, ОПФ, Тђ Р 6264/146/4, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 14. III 1899.

да је иста судбина снашла и познатог аустријског етнографа и фолклористу Фридриха Крауса који је, како каже Вукасовић, „заволио наше пјесме” и почео да их објављује, „ал је на њ навалила хрватска критика, те је гледао Клаић¹⁷ и дружина, да му сатру глас”.¹⁸ И сам Вукасовић осећао је сву тежину свог положаја и жалио се Т. Ђорђевићу да „ко зна шта би наша браћа старчевићанци, што су сада у Далмацији на команди, радили од моје коже, а и од моје дјеце”.¹⁹

Осим што је сведочио о хрватској нетрпељивости према реметилачком фактору оличеном у Србима, В. В. Вукасовић је у писмима помињао и разна занимљива открића на која је наилазио у својим истраживањима. Поред осталог, дознао је једну „веома знамениту вијест”: да су Мрњавчевићи пореклом из Далмације. Наиме, између Триља и Ловрећа код Сиња пронашао је село које се звало Мрњавци и у коме је живела породица Мрњавчевић. У тој породици преносило се предање да води порекло од лозе Краљевића Марка.²⁰

Редовно сарађујући у *Караџићу*, В. В. Вукасовића је веома погодила вест да се часопис налази у кризи и да ће можда бити угашен. Није могао да верује да ће Срби у својој „красној домовини” допустити да „скромни, али свакако потребити” *Караџић* престане да излази и обећао је да ће писати професору Михаилу Валтровићу²¹ и другим стручњацима да спрече његово обустављање јер, „Срби немогу без народословнога листа као ни човјек без крви”, тврдио је В. В. Вукасовић.²² „Скромни” *Караџић* који се бори за живот једног дана, у будућности, спомињаће се као раритет, јер ће људи тада бити разумнији, био је уверен Дубровчанин. Други народи схватили су да не могу без традиције, па су позајмили и присвојили туђу, претворивши је у своју. При томе, В. В. Вукасовић је упро прстом у Американце, али је

¹⁷ Вјекослав Клаић, хрватски историчар правашке оријентације.

¹⁸ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/6, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 13. IX 1899.

¹⁹ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/8, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 13. XII 1900.

²⁰ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/5, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Брсечине (Дубровник), 5. VIII 1899.

²¹ Утемељивач српске археологије, академик.

²² НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/8, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 13. XII 1900.

додао: „а имамо и сусједџа, те су се обукли у туџе, да не покажу своју голотињу”.²³

Ипак, *Караџић* је пребродио ту кризну годину, а В. В. Вукасовић, свим срцем везан за часопис, одлучио је да укориџи све примерке које је поседовао, молећи Т. Ђорђевића да му пошаље бројеве који су му недостајали.²⁴ А када је „красни” *Караџић* 1904. године коначно обустављен, В. В. Вукасовић је био веома ожалосћен и кривицу за његово гашење сваљивао је на „велику господу”, очигледно мислећи на оновремену интелектуалну елиту Србије.²⁵

Убрзо после гашења *Караџића* преписка између Т. Ђорђевића и В. Вулетих-Вукасовића је престала, али је обновљена одмах после Првог светског рата. Иако више није било *Караџића*, Т. Ђорђевић је уређивао или био у уредништву неколико других часописа: *Прилоџа за књижевност, језик, историју и фолклор*, *Српског књижевног гласника*, *Брасива*, *Гласника Историјског друштва у Новом Саду*, *Архива за арбанашку старину, језик и етнологију*, Академијиних издања и др. Дубровчанин му се опет обраћао поводом објављивања својих радова у некој од тих публикација, тако да је сарадња између двојице колега и пријатеља настављена. Такође, В. В. Вукасовић је молио Т. Ђорђевића за разне интервенције када није био у могућности да сам реши приватне проблеме. На пример, молио га је да ургира за његовог сина, професора дубровачке реалне гимназије, када су настале компликације у вези са добијањем дозволе и стипендије за одлазак у Италију ради усавршавања језика, као и када је требало да буде премештен у Србију, у Алексинац. Ђорђевићева помоћ била му је потребна и за зета, Јакова Царића, професора учитељске школе који је именован за професора трговачке академије, али који је био у опасности да остане без посла и редовних прихода због тога што из Министарства није стизало решење о именовању. Затим, В. В. Вукасовић је тражио од

²³ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/9, Вид Вулетих-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 11. I 1901.

²⁴ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/11, Вид Вулетих-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 3. VI 1902. Колико је *Караџић* био тражен међу стручњацима показује и писмо Валтазара Богишића који је такође молио Т. Ђорђевића да му пошаље бројеве који су му недостајали. НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/62/2, Валтазар Богишић – Тихомиру Ђорђевићу, Париз, август 1900.

²⁵ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/12, Вид Вулетих-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 12. IV 1904.

Т. Ђорђевића да се заузме и када је запао у финансијске невоље због претварања круна у динаре. При томе је знао да се позове на свој дугогодишњи непрекидни рад за српство као на нешто што би требало имати у виду када се решавају његове ствари. Из Вукасовићевих писама сазнајемо и понешто о збивањима у Дубровнику, као што је подизање споменика краљу Петру или оснивање Дубровачког ученог друштва „Св. Влахо”. Такође, схватамо да је међу знаменитим Дубровчанима с којима се дружио, В. В. Вукасовићу један од најближих био Антоније Вучетић.

Професор дубровачке гимназије Антоније (Антун) Вучетић, историчар, био је управник дубровачког архива и један од најзначајнијих интелектуалаца из српске традиције града под Срђем.²⁶ Тихомир Ђорђевић био је и са њим у преписци. Део те кореспонденције односи се на оснивање и функционисање Дубровачког ученог друштва „Свети Влахо”.

У то време, у трећој деценији 20. века, група угледних и образованих Дубровчана покушала је да коначно реализује стару идеју о оснивању дубровачке академије наука и уметности, а први корак требало је да буде стварање „ученог друштва”. Вид Вулетић-Вукасовић је већ августа 1921. обавестио Т. Ђорђевића о томе како теку припреме, саопштавајући му сумњу дубровачког свештеника, публицисте и историчара културе дум Ника Ђивановића да ће бити одзива „јер се у нас баве *друџим њослима*, а књига је у ћошку”. Ипак, В. В. Вукасовић није губио наду у успех, изражавајући спремност да ради и поред поодмаклог животног доба. Чим се у Граду нашао знаменити психолог, слависта и истраживач дубровачке прошлости др Рамиро Бујас, искористио је прилику да поразговара и са њим. Чувени научник, некадашњи ђак дубровачке гимназије и у то време доцент на Медицинском факултету у Загребу, Р. Бујас је потпуно одобрио пројекат и имао је примедбу само у вези са именом „Св. Влахо”, сматрајући га реликтом давног средњег века и, самим тим, непримереним.²⁷

²⁶ Ирена Арсић, *Антоније Вучетић (1845–1931): историчар Дубровника*, Ниш 2012; Тања Ракић, „Прилог биографији Антонија Вучетића”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, 80/2014, 175–190.

²⁷ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/15, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 23. VIII 1921.

Један од људи који су били најангажованији на остварењу замисли о дубровачком ученом друштву био је А. Вучетић. При томе, како показује сачувана кореспонденција, он се у великој мери ослањао на Т. Ђорђевића и његове савете. У писму упућеном београдском професору маја 1922, А. Вучетић је поменуо разговор који су водили о Друштву кад је Т. Ђорђевић боравио у Дубровнику. То је, по свему судећи, било непосредно пре настанка Вучетићевог писма. Дубровачки историчар је у првом тренутку хтео да пожуре са формирањем Друштва и да у ту сврху сазове састанак сарадника. Ипак, убрзо је одустао од те намере јер је схватио да Друштво не може да се оснује на брзину и да су му неопходне претходне консултације са Т. Ђорђевићем. Уваженом српском етнологу поставио је неколико питања. Прво питање односило се на статут Друштва и из њега произлази да је статут већ постојао, али да је требало унети неке измене, односно стилизације у вези са циљевима. Из питања је проистицало и то да А. Вучетић предлаже да се удружење зове „Св. Влахо“, Друштво за проучавање дубровачке области и околних крајева (док је у приложеном статуту као име наведено Дубровачко научно друштво „Св. Влахо“). У другом питању А. Вучетић је молио свог кореспондента да му детаљно наведе потенцијалне изворе прихода за Друштво како би били набројани у статуту, а у трећем је тражио објашњење у вези са државном помоћи и увођењем и те ставке у статут. Осим ова три конкретна питања, дубровачки историчар је, очигледно имајући пуно поверење у његово мишљење, желео да добије и све друге сугестије које би Т. Ђорђевић могао да му пружи.²⁸

Но, Вучетићеве напоре да се Друштво што пре оформи успоравала је његова заузетост на другој страни, односно писање чланка о св. Влаху у Дубровнику за часопис Друштва св. Саве *Брасиво*.²⁹ Прилог је завршен у септембру 1922. и А. Вучетић је члану редакције Т. Ђорђевићу његову дужину правдао веома обимним изворним материјалом. А. Вучетић је очигледно био задовољан својим остварењем, јер је истакао да у њему има много нових сазнања и за оне који се баве дубровачком историјом, што значи да рад није био намењен само

²⁸ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/151/1, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 24. V 1922.

²⁹ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/151/3, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 30. VIII 1922.

широј читалачкој публици којој се *Брасиво* првенствено обраћало.³⁰ Неколико недеља касније, дубровачки историчар је у два наврата послао важне додатке које је требало уметнути у већ завршен текст, а Т. Ђорђевић му је, чим су стигле прве допуне, одговорио да је тако и учињено.³¹ Пошто је рад завршен, а затим и објављен,³² А. Вучетић се вратио Друштву. На Т. Ђорђевића и даље је рачунао, тако да га је позвао да постане члан приређивачког одбора.³³ После свих обављених припремних радњи, предстојало је слање статута на одобрење.³⁴ Бирокупатска процедура је, међутим, успорила добијање дозволе, јер је требало да сви чланови приређивачког одбора потпишу пет примерака статута, а не само један. И то је завршено када су прошли празници и чланови одбора се вратили у Дубровник. У том одлагању А. Вучетић је нашао и један позитиван моменат, јер је у међувремену престала с радом покрајинска управа у Сплиту – која би вероватно додатним захтевима ометала озваничавање Друштва – и њени послови прешли су у надлежност дубровачке области. На крају, пошто је окончан целокупан посао око оснивања Дубровачког ученог друштва, његов председник изразио је велику захвалност београдском научнику као главном иницијатору спровођења у дело идеје о својеврсној дубровачкој академији; захвалио му је и на помоћи око статута Друштва и на свим корисним предлозима и препорукама.³⁵ У Ђорђевићевој заоставштини сачуван је како нацрт статута,³⁶ тако и штампано изда-

³⁰ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/5, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 13. IX 1922.

³¹ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/6, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 25. IX 1922; НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/7, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 6. X 1922.

³² Антоније Вучетић, „Свети Влахо у Дубровнику”, *Брасиво*, XVII, 1923, 37–80.

³³ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/8, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 30. V 1923.

³⁴ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/9, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 26. VI 1923; НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/10, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 18. VII 1923.

³⁵ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/11, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 25. X 1923. Да је статут потврђен, Т. Ђорђевића обавестио је и В. В. Вукасовић, НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/146/20, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 9. XI 1923.

³⁶ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/1а, Статут Дубровачког Научног Друштва Св. Влахо.

ње,³⁷ те се упоређивањем може установити какве су измене учињене да би се дошло до коначне верзије. Корекције су несумњиво извршене по упутствима српског етнолога, имајући у виду Вучетићеве речи: „Ви сте били у своје доба љубазни према нама, кад смо били наумили основати Дубровачко Учено Друштво Св. Влаха и основали смо га по Вашим напуцима”.³⁸

Дубровачко учено друштво званично је почело с радом 30. новембра 1923, уочи Дана ослобођења и уједињења Срба, Хрвата и Словенаца у заједничку државу. У управи су се нашли одабрани интелектуалци Града: на челу је био А. Вучетић, потпредседник сликар Марко Мурат, благајник професор Јосип Ђира, библиотекар каноник Анте Лиопопили, а секретари историчар Илија Синдик, професор Алберт Халер и архивиста Дубровачког архива Јово (Јовица) Перовић. Просторије Друштва налазиле су се у Кнежевом двору, где је био смештен и Дубровачки архив.³⁹ Чим је устројено, Друштво је одржало и прве седнице. На седницама је донет правилник о раду, који је требало да буде упућен и Т. Ђорђевићу. Међутим, Друштво се одмах суочило с финансијским проблемима, тако да није имало средстава за штампање свог часописа.⁴⁰ И после конститутисања, оно није престало да буде тема преписке између двојице научника. А. Вучетић послао је Т. Ђорђевићу исечке из дубровачког листа *Народна свијест* са вестима о утемељењу Друштва, уз молбу да их проследи београдским листовима ради прештампавања.⁴¹ Од Т. Ђорђевића је, затим, тражио овлашћење да свој рад „Свети Влахо у Дубровнику”, објављен у *Брасиву*, публикује у Дубровнику као посебну брошуру како би добијени хонорар даровао Друштву и обезбедио минималну материјалну основу за његово функционисање. Та књижица уједно је требало да буде и реклама

³⁷ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/13а, Статут Дубровачког Ученог Друштва Св. Влахо, Дубровник 1923.

³⁸ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/19, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 4. X 1926.

³⁹ Ирена Арсић, „О Дубровачком ученом друштву „Св. Влахо“, *Српско-далматински маџазин*, III/2008, 29–38; Ирена Арсић, *Дубровчани и нашјеници: из старијих Дубровника*, Ниш 2011, 213–217.

⁴⁰ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/146/22, Вид Вулетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 16. XII 1923.

⁴¹ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/151/13, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 20. XII 1923.

како за Друштво „Св. Влаха”, тако и за Друштво св. Саве.⁴² На велику радост А. Вучетића, ни Т. Ђорђевић ни његове колеге у Друштву св. Саве нису имали ништа против ове племените замисли – нудећи и сваку другу помоћ у складу са својим могућностима⁴³ – и она је успешно реализована.⁴⁴

Међутим, и поред свих напора, прикупљање средстава за објављивање гласила Друштва ишло је тешко. Приликом боравка у Дубровнику 1926. године краљ је примио у аудијенцију бројне личности и корпорације, тако да А. Вучетић и његови сарадници, који су били у поклонственој депутацији, нису били у прилици да тај сусрет искористе за дужи разговор са Александром Карађорђевићем о потребама Друштва. Без обзира на то, А. Вучетић истрајавао је у нади да ће успети да објаве часопис и Т. Ђорђевићу је упутио позив за сарадњу.⁴⁵ Средства за штампање обезбедила је делом дубровачка општина, делом Миха (Мигуел) Михановић, аргентински бизнисмен рођен на дубровачком приморју, а за хонораре ауторима побринуо се дубровачки бродовласник Божо Банац.⁴⁶ Захваљујући томе, први и једини број *Гласника Дубровачког ученог друштва* „Св. Влахо” појавио се у фебруару 1929. године, а В. В. Вукасовић о томе је унапред обавестио Т. Ђорђевића.⁴⁷ Вероватно оптерећен обавезама, београдски научник није стигао да достави рад, тако да је *Гласник* изашао без његовог прилога.

А. Вучетић, занемоћао од болести и година, преминуо је 1931, а и остали чланови Друштва, такође стари и исцрпљени, све више су посустајали. Полако се гасећи, Друштво је опстајало само формално, кроз личност Вучетићевог најближег сарадника Јовице Перовића. Дуго радећи као архивиста, Ј. Перовић био је у прилици да упозна

⁴² НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/151/14, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 8. I 1924.

⁴³ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/151/15, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 17. I 1924.

⁴⁴ Antun Vučetić, *Sv. Vlaho u Dubrovniku*, Dubrovnik 1924.

⁴⁵ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/151/19, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 4. X 1926. Ирена Арсић, „Из архива Дубровачког ученог друштва „Свети Влахо“ (1926–1927)”, *Philologia Mediana*, 5/2013, 580.

⁴⁶ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/151/20, Антоније Вучетић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 4. X 1926.

⁴⁷ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/146/27, Вид Вучетић-Вукасовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 6. I 1929.

многе историчаре и истраживаче који су проучавали грађу похрањену у богатим фондовима Дубровачког архива и они су му се често обраћали за помоћ у вези с прикупљањем података. Утврђено је, на пример, да је на захтев Српске краљевске академије из 1927. године, исписивао документа која су била потребна професору Београдског универзитета Владимиру Ђоровићу.⁴⁸ Сарадња која је успостављена између њих двојице трајала је и наредних година, како произлази из писма које је Ј. Перовић упутио Т. Ђорђевићу 1929, интересујући се за Ђоровићево здравље и тражећи његову адресу.⁴⁹ Занимање за науку није га напустило ни у потоњем периоду тако да је, поводом објављивања Ђорђевићеве књиге *Белешке о нашој народној поезији*, искористио прилику да изрази забринутост за народне умотворине које остају незабележене и тако нестају. Упозоравајући на то да је свако одлагање штетно јер води у нове губитке, позвао је Т. Ђорђевића да утиче на сакупљање и интензивно проучавање народне поезије и, затим, објављивање великих зборника.⁵⁰

У истом правцу, али на пољу историографије, размишљао је и нови Перовићев шеф Бранимир Трухелка, који је на место управника Дубровачког архива постављен крајем септембра 1930. године, после пензионисања А. Вучетића.⁵¹ Тај астрофизичар, врстан познавалац личности и дела Руђера Бошковића, сматрао је да му је, као руководиоцу Архива, једна од главних дужности објављивање грађе. Намера му је била да најпре приреди зборник докумената *Дубровачке колоније у српској земљи у новом веку*. За ту идеју покушао је да заинтересује Српску краљевску академију, како би се највиша установа науке и културе укључила у подухват као издавач. С тим у вези, обратио се свом пријатељу Владимиру Ђоровићу. Историчар је Трухелкину представку предао Академији, али због путовања у Париз није био у могућности да даље прати предмет. Зато се управник Дубровачког ар-

⁴⁸ Ирена Арсић, *Јовица Перовић (1873–1942): дубровачки јубилистича*, Ниш 2014, 68–69.

⁴⁹ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/596/1, Јовица Л. Перовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 16. III 1929.

⁵⁰ НБС, ОПФ, ТЋ Р 6264/596/2, Јовица Л. Перовић – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 20. V 1939.

⁵¹ О напорима Б. Трухелке на организовању и унапређивању Дубровачког архива в. Бојан Ђорђевић, „Дубровачки архив у Краљевини Југославији”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, 81/2015, 49–64.

хива окренуо Тихомиру Ђорђевићу с молбом да се заузме, подвлачећи да Академија не може ништа да изгуби јер би, у случају да буде незадовољна резултатом и одустане од штампања, преписана документа прешла у њено власништво.⁵²

У време када је Б. Трухелка дошао на чело Дубровачког архива (и одмах покушао да издејствује побољшање положаја те значајне установе која је била смештена у скученим и неусловним просторијама),⁵³ у приземљу Кнежевог двора поред Архива налазио се и Завод за заштиту споменика („Надлештво за умјетност и споменике“) којим је од оснивања 1919. до 1932. управљао Марко Мурат.⁵⁴ Сликара је чинио све што је било у његовој моћи да сачува културну баштину града који је неизмерно волео. Па тако, после смрти Албине Бајер, наследнице Ника Нарделија,⁵⁵ писао је Т. Ђорђевићу молећи га, уз подршку А. Вучетића, В. В. Вукасовића и А. Лиєпопила, да у Министарству социјалне политике предузме неопходне мере како њен стан, у коме су се налазили бројни предмети од уметничке и историјске вредности, не би био додељен трећим лицима на коришћење, а што се могло очекивати с обзиром на велику оскудицу стамбеног простора која је владала у послератном раздобљу.⁵⁶ Неколико месеци касније Т. Ђорђевић добио је писмо од А. Вучетића, које су потписали и М. Мурат и А. Лиєпопили, из кога произлази да је београдски научник реаговао на Муратову молбу. Тројица пријатеља молила су Т. Ђорђевића да се поново ангажује како би Министарство социјалне политике што пре донело писмено решење, јер је претила опасност од потврђивања одлуке Стамбеног суда у Дубровнику о одузимању Нарделијевог стана. У том случају стан би био испражњен, а напори брижних Дубровчана да се сачувају ствари од културно-уметничког и историјског значаја пропади би.⁵⁷

⁵² НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/836/19, Бранимир Трухелка – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 25. XII 1930.

⁵³ Бојан Ђорђевић, „Брига Двора Краљевине Југославије о Дубровачком архиву“, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, 74/2008, 217–224.

⁵⁴ Ivan Viđen, „Dubrovački slikar i konzervator Marko Murat (1864–1944)“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 29/2005–30/2006, 7–22.

⁵⁵ Намесник Далмације за време аустријске владавине.

⁵⁶ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/531/1, Марко Мурат – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 14. IV 1926.

⁵⁷ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/151/18, Антоније Вучетић, Марко Мурат, Анте Лиєпопили –

Колико је Т. Ђорђевић водио рачуна о древном граду постаје јасно и из писма које му је упутио каноник А. Лиєпопили, захваљујући му на настојању да Дубровник уместо реалне гимназије добије класичну, хуманистичку гимназију, примеренију урбаном центру са таквом историјом и традицијом.⁵⁸ А. Лиєпопили је изузетно ценио Т. Ђорђевића, уверавајући га „да још у првом сретном састанку, управ ме преузело силно поштовање и љубав према угледној Вашој особи, у којој сам спознао мужа од пете до главе, поштена, учена, умјерена, разборита”. Очаран Ђорђевићевом личношћу, клицао је: „Камо среће да наша домовина има неколико таквих мужева!”⁵⁹ Да је београдски професор пленио целокупним својим бићем потврђују и речи из писма Марка Кастрепелија: „Мени је част што имадох срећу да се упознам с тако угледним и милим Господином, с великим нашим учењакон и књижевником, с којим би се могао подичити и народ већи од нашега”. М. Кастрепели, брат писца и преводиоца, професора дубровачке гимназије Стефана Кастрепелија који је, према Марковим речима, уз Перу Будманија и Луку Зоре, много урадио за српство, и сам је ишао њиховим стопама.⁶⁰ Његова непрестана жал за Београдом и Новим Садом и људима које је тамо упознао, а које, како је претпостављао, као пензионер више неће бити у прилици да поново види,⁶¹ сведоче о дубокој повезаности дубровачких Срба са Србијом као матицом и Србима из других крајева уједињене отаџбине.

О блискости житеља Града са Београђанима и осталим сународницима говори и пријатељство између Боже Хоπε, поштанског чиновника из Дубровника, познатог Србина католика и Тихомира Ђорђевића. Изразито позитиван однос према професору Б. Хоπε је изградио када је Тихомир Ђорђевић помогао његовом сину да од Друштва св. Саве добије стипендију. Зато је Дубровчанин без оклевања прихватио

Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 17. VII 1926.

⁵⁸ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/423/2, Анте Лиєпопили – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 12. II 1923.

⁵⁹ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/432/1, Анте Лиєпопили – Тихомиру Ђорђевићу, Затон (Дубровник), 6. VIII 1923.

⁶⁰ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/356/1, Марко Кастрепели – Тихомиру Ђорђевићу, Нови Сад, 20. X 1924.

⁶¹ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/356/5, Марко Кастрепели – Тихомиру Ђорђевићу, Блато на Корчули, 18. V 1926.

позив Друштва да постане његов повереник у Гундулићевом граду.⁶² Одмах приступивши послу, убрзо је успео да извештај број суграђана заинтересује за Друштво.⁶³

Док је Божо Хопе сарађивао са Друштвом св. Саве као повереник, чувени филолог Милан Решетар повремено је објављивао своје радове у часопису Друштва. Тихомир Ђорђевић често га је позивао да се огласи у *Брасиву*, а М. Решетар се одазивао колико му је дозвољавало здравље и друге обавезе. Ценећи га као једног од пионира његошологије.⁶⁴ Тихомир Ђорђевић је предложио министру вера да М. Решетар буде одликован поводом прославе подизања Његошеве капеле 1925. године. Дубровчанин је том приликом заиста и добио орден и био је веома захвалан пријатељу, уверен да га се надлежни фактори не би ни сетили да га Тихомир Ђорђевић није препоручио.⁶⁵ Колега из Београда водио је рачуна и о Решетаровој жељи да добије или исто одликовање које имају најстарији професори у Загребу или да га не добије уопште, јер би га добијање ордена нижег реда понизило.⁶⁶ Пошто су сви они имали орден Светог Саве II степена, Т. Ђорђевић се потрудио да знаменитом филологу буде указана највећа част и да, као што заслужује, заузме место испред осталих професора. Захваљујући томе, М. Решетар добио је највише одликовање – орден Светог Саве I степена.

Али, иако изузетан научник, носилац високог ордена, М. Решетар није био имућан човек. Пошто му је целокупна уштеђевина пропала за време рата, у настојању да обезбеди супругу и ћерку, решио је да пре смрти прода своју нумизматичку збирку и библиотеку која се састојала од више од две хиљаде објављених књига и других штампаних издања и 284 књига и других публикација у рукопису. Сва дела

⁶² НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/873/2, Божо Хопе – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 5. V 1922.

⁶³ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/873/3, Божо Хопе – Тихомиру Ђорђевићу, Дубровник, 21. VI 1922.

⁶⁴ О М. Решетару као његошологу в.: Александар Милановић, „Милан Решетар као тумач и приређивач Његошевих дела”, *Српски молићвеник: Сјоменица Милану Решетару 1512–1942–2012*, Београд 2016, 103–110.

⁶⁵ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/710/14, Милан Решетар – Тихомиру Ђорђевићу, Загреб, 13. X 1925.

⁶⁶ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/710/11, Милан Решетар – Тихомиру Ђорђевићу, Загреб, 25. VIII 1925.

у Решетаровој библиотеци била су у вези с Дубровником: или су их писали Дубровчани, или су се бавила Дубровником или су објављена у Дубровнику и он их је првобитно био наменио као поклон свом родном граду. Према Решетаровој стручној процени нумизматичка збирка вредела је милион динара, а библиотека неколико стотина хиљада динара. Пошто му је било јасно да неће моћи да нађе купца који би издвојио толико средстава, био је спреман да обе збирке прода за милион динара. Чувши да се краљ Александар и кнез Павле интересују за стари новац, молио је Тихомира Ђорђевића за посредовање. Међутим, Ђорђевићеви напори с тим у вези нису уродили плодом, тако да је знаменити филолог своје две богате колекције продао Чехословачкој.⁶⁷

У чехословачкој престоници Прагу завршила је још једна значајна библиотека коју је Тихомир Ђорђевић желео да сачува као национално добро. Преко проте Саве Бардића, дубровачког пароха, који је, иако рођени Бокељ, до смрти 1931. године остао у Дубровнику, где је и сахрањен, покушао је да се обавести о судбини библиотеке др Александра Митровића, адвоката, народног посланика Боке которске у Далматинском сабору и публицисте, најпознатијег по уређивању задарског *Српског јласа* (1897–1899) после смрти Саве Бјелановића.⁶⁸ Прота је посетио Т. Ђорђевића у Скопљу, где је наш еминентни научник боравио због формирања и рада универзитета у том новоослобођеном крају југословенске државе. По Ђорђевићевој препоруци, дубровачки парох је, када се вратио у Дубровник, писао пријатељу у Котор поводом Митровићеве библиотеке и убрзо сазнао да је покојникова удовица, у настојању да што пре дође до новца, продала целу збирку. Сава Бардић био је разочаран што су књиге једног угледног интелектуалца завршиле у иностранству, утолико више што су се Митровићеви пријатељи узалудно обраћали надлежним факторима

⁶⁷ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/710/15, Милан Решетар – Тихомиру Ђорђевићу, Загреб, 22. X 1925; НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/710/16, Милан Решетар – Тихомиру Ђорђевићу, Загреб, XI 1925; НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/710/17, Милан Решетар – Тихомиру Ђорђевићу, Загреб, 26. XII 1925. Нумизматичка збирка чува се у Народном музеју, а библиотека у Народној библиотеци у Прагу. Јасмина Грковић-Мејдор, Виктор Савић, „Милан Решетар”, *Српски молићвеник: Сјоменица Милану Решетару 1512–1942–2012*, Београд 2016, 14.

⁶⁸ Софија Божић, „Др Александар Митровић као уредник задарског *Српског јласа* (1897–1899)”, *Зборник о Србима у Хрватској*, 13, ур. Василије Крстић, Београд 2022, 247–264.

у Београду тражећи да се библиотека допреми у престоницу.⁶⁹ Али ако је Митровићева колекција књига продата – а то је било, по свему судећи, недуго пошто је преминуо 1921. – поставља се питање какву је библиотеку поклатио Херцег Новом, о чему је још 1910. године известило *Бранково коло*. Према тој вести, А. Митровић је свом родном месту даровао више од 10 000 „свезака” и то је био први поклон такве врсте у Боки которској.⁷⁰ Могуће је да је познати адвокат издвојио – иако знатан број – само један део књига које је поседовао, а да је други, већи и вреднији део задржао све до смрти. Ако је то тачно, онда је он имао заиста богату библиотеку и Т. Ђорђевић је с разлогом за њу био заинтересован.

Попут проте Саве Бардића, у Дубровнику је посао добила и некадашња ученица Т. Ђорђевића, професорка Јелена Дамјановић-Цонић. У време њеног доласка, 1936. године, у Граду су узели маха екстремистички елементи, а католицизам је преузео контролу над целокупним друштвеним животом. Професорка је била изненађена тврдњом неких колега из дубровачке гимназије да је Дарвинова теорија еволуције оборена, да су прихваћене само оне теорије о постанку човека које се базирају на верској основи, те да је гимназијски уџбеник Јована Ердељановића лош. Збуњена таквим ставовима, она се обратила Т. Ђорђевићу, кога је сматрала најкомпетентнијим, за тумачење.⁷¹ Т. Ђорђевић, чији је одговор сачуван у концепту, био је изричит: „Ствари о којима ме питате већ одавно су јасне као дан. Кад бисмо природне појаве тумачили религијом ми не бисмо били људи свога времена. Свака част религији, али се данас о појавама у природи иде само за науком. Зар и о томе може бити питања?” Књигу Ј. Ердељановића – претпоставио је да се ради о *Основама еџнолоџије* – похвалио је као одличну, а свака другачија оцена била је, према мишљењу Т. Ђорђевића, знак „да се не познају ствари”.⁷²

⁶⁹ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/462, Сава Бардић – Тихомиру Ђорђевићу, s. a., s. l.

⁷⁰ „Библиотека др Александра Митровића”, *Бранково коло*, бр. 51–52, 24. XII 1909/6. I 1910, 821.

⁷¹ НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/188/1, Јелена Дамјановић-Цонић – Тихомиру Ђорђевићу, 20. IV 1936.

⁷² НБС, ОПФ, ТЂ Р 6264/188/1а, Тихомиру Ђорђевић – Јелени Дамјановић-Цонић, 29. IV 1936.

За Тихомира Ђорђевића, међутим, можемо рећи да је, када је у питању Дубровник, добро „познавао ствари”. Преписка која се чува у његовој заоставштини сведочанство је о чврстим везама знаменитог српског етнолога са древним градом на обали Јадрана и његовим житељима, везама које су почеле већ у његовим млађим данима и непрекидно трајале деценијама. Она показује да је Т. Ђорђевић међу Дубровчанима имао доста сарадника у разним областима деловања, као и то да се реч београдског професора у круговима дубровачких Срба југословенске оријентације, римокатолика и православних, слушала са уважавањем. Т. Ђорђевић био је њихов саветодавац и подршка у стручним питањима у која је бивао и активно укључен, а често је био и њихов ослонац у решавању личних проблема. Такође, кореспонденција са Дубровчанима омогућава да се разлози који су подстакли Т. Ђорђевића на покретање *Караџића* сагледају у контексту оновремених српско-хрватских напетости које су се рефлектовале и у области културе и науке. Т. Ђорђевић је, несумњиво, дао свој допринос спасавању српског националног блага и писма његових дубровачких колега и пријатеља то још једном недвосмислено потврђују.

Sofija Bozic

TIHOMIR DJORDJEVIC AND DUBROVNIK

In the preserved correspondence of Tihomir Djordjevic, a prominent Serbian ethnologist and a professor of the University of Belgrade, alongside with his membership in the Serbian Royal Academy, Tihomir Djordjevic, sheds light on his relationship with the historic city of Dubrovnik. Housed within the National Library of Serbia, there are also letters that arrived from Dubrovnik (from Vid Vuletic-Vukasovic, Antonije Vucetic, Milan Resetar, Marko Murat, Valtazar Bogisic, Jovica Perovic, Branimir Truhelka, Boze Hope, Prote Sava Barbic and others). The correspondence kept in Djordjevic's legacy is a testimony of the famous Serbian scientist's strong ties with the ancient city on the Adriatic coast and its inhabitants, ties that began already in his younger days and lasted continuously for decades. It shows that among the people of Dubrovnik, T. Djordjevic had many collaborators in various fields of activity, as well as the fact that the words of the Belgrade professor were listened to with respect in the circles of Dubrovnik Serbs of Yugoslav orientation, Roman

Catholics and Orthodox. T. Djordjevic was their advisor and supported their professional matters in which he was actively involved - such as the establishment of Dubrovnik Learned Society "St. Vlaho" - and he was often their support in solving personal problems. Also, the correspondence with the people of Dubrovnik makes it possible to understand the reasons that prompted T. Djordjevic to start *Karadzic* magazine in Aleksinac in 1899 in the context of the Serbian-Croatian tensions of the time, which were also reflected in the fields of culture and science.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Архивска грађа

Одељење посебних фондова Народне библиотеке Србије, Заоставштина Тихомира Ђорђевића, Р 6264.

Штампа

Бранково коло (Сремски Карловци), 1909/1910.

Српски јлас (Задар), 1897, 1898.

Српски маџазин (Нови Сад), 1896.

Литература

Арсих Ирена, *Аниџоније Вучеџић (1845–1931): историчар Дубровника*, Ниш 2012.

Арсих Ирена, *Дубровчани и наијенци: из сџароја Дубровника*, Ниш 2011.

Арсих Ирена, „Из архива Дубровачког ученог друштва „Свети Влахо“ (1926–1927)”, *Philologia Mediana*, 5/2013, 579–585.

Арсих Ирена, *Јовица Перовић (1873–1942): дубровачки јублицсџа*, Ниш 2014.

Арсих Ирена, „О Дубровачком ученом друштву „Св. Влахо“, *Српско-гал-маџински маџазин*, III/2008, 29–38.

Божић Софија, „Др Александар Митровић као уредник задарског *Српској јласа* (1897–1899)”, *Зборник о Србима у Хрвајској*, 13, ур. Василије Крестић, Београд 2022, 247–264.

Божич Софија, *Политичка мисао Срба у Далмацији: Српски лист/глас 1880–1904*, Београд 2001.

Вучетић Антоније, „Свети Влахо у Дубровнику”, *Брасиво*, XVII/1923, 37–80.

Грковић-Мејџор Јасмина, Савић Виктор, „Милан Решетар”, *Српски молићвеник: Сјоменица Милану Решетару 1512–1942–2012*, Београд 2016, 9–14.

Ђорђевић Бојан, „Брига Двора Краљевине Југославије о Дубровачком архиву”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, 74/2008, 217–224.

Ђорђевић Бојан, „Дубровачки архив у Краљевини Југославији”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, 81/2015, 49–64.

Ђорђевић Тихомир Р., *Поред Тојлице: њујорисне делешке*, Београд 1896.
Карацић: лист за српски народни живот, обичаје и њредање, прир. Александар Никезић, проф. др Данијела Поповић Николић, Алексинац–Ниш 2018 (фототипско издање).

Милановић Александар, „Милан Решетар као тумач и приређивач Његошевих дела”, *Српски молићвеник: Сјоменица Милану Решетару 1512–1942–2012*, Београд 2016, 103–110.

Мирчов Светлана, „Писма Веселина Чајкановића упућена Тихомиру Р. Ђорђевићу током Првог светског рата”, *Евројске идеје, анђичка цивилизација и српска култура (зборник радова)*, Београд 2008, 234–261.

Мирчов Светлана, „Писма Владимира Ђоровића упућена Тихомиру Р. Ђорђевићу”, *Токови историје*, 1–2/2007, 261–266.

Мирчов Светлана, „Преписка Тихомира Р. Ђорђевића и Јована Н. Томића”, *Фолклористика*, 2/2018, 81–89.

Митровић Јеремија Д., *Српство Дубровника*, Београд 1992.

Поповић Николић Данијела, „Твој браћ који ње људи – преписка између Тихомира и Владимира Р. Ђорђевића”, *Алексинац и њморавље у њрошлосћи*, Алексинац 2021, 343–366.

Поповић Радован, „Писма писаца Тихомиру Ђорђевићу”, *Летњојс Мајице српске*, књ. 480, 5/2007, 865–871.

Ракић Тања, „Прилог биографији Антонија Вучетића”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, 80/2014, 175–190.

Viden Ivan, „Dubrovački slikar i konzervator Marko Murat (1864–1944)”, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 29/2005–30/2006, 7–22.

V[ojnić]L[ujo], *Zagrebačka Akademija i Matica Hrvatska pred slavenskim učenjem svijetom*, Dubrovnik 1897.

Vuletić-Vukasović Vid, *Razni opisi: narodni uresi kod južnijeh Slavena*, Novi Sad 1896.

Vučetić Antun, *Sv. Vlaho u Dubrovniku*, Dubrovnik 1924.

Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, sv. III, ur. dr Ante Radić, Zagreb 1898.

Potkonjak Sanja, „Vid Vuletić Vukasović i spasiteljska etnologija”, *Studia Ethnologica Croatica*, 16/2004, 111–139.

Hrvatske narodne pjesme, Odio 1, Junačke pjesme. Knj. 1, ur. Ivan Broz i Stjepan Bosanac, Zagreb 1896.

Hrvatske narodne pjesme, Odio 1, Junačke pjesme. Knj. 2, ur. Stjepan Bosanac, Zagreb 1897.